

ГРАЂА ЗА ИСТОРИЈУ РАДНИЧКОГ ПОКРЕТА И КПЈ У ВОЈВОДИНИ 1918 — 1929. ГОД.

(Документи из фондова великог жупана и поджупана торонталске и тамичко-торонталске жупаније и великог жупана београдске области у Београду и Великом Бечкереку. Избор и објашњења ДИВНА АЛБУЉ, издање Историјског архива Аутономне Покрајине Војводине, Сремски Карловци 1966. Серија: Грађа за историју радничког покрета и СКЈ).

У овом замашном дјелу публикована грађа (663 стране) са укупно 677, већином изворних униката, докумената из области историје радничког покрета и КПЈ на подручју Војводине не представља само вриједан и богат допринос југословенској историографији за „анализе врло разгранатог спектра историјских и других проблема“ специфичних за Војводину, него истовремено и изворне документе за опћу југословенску историју, јер својим богатим и још непознатим садржајима дају многострану слику развоја и дјеловања Комунистичке партије Југославије и њених организација на подручју Војводине за врло маркантан временски период од постанка бивше Краљевине СХС до шестојануарске диктатуре 1929. године.

Историографска вриједност ове грађе тим је вреднија што она не само садржински пред нама отвара до сада недоступно подручје историјских збивања богатих избором изворних докумената за подручје Војводине (Банат, Бачка, Барања и Срем), него и тиме што се овом грађом у многочему новом, садржајно још неистраженом, али конкретном збивању употпуњује наше гледање на опћу југословенску историју тога раздобља. А ако имамо у виду да је управо то раздобље историје југословенских народа (1918—1929) испуњено дубоким и бременитим кризама с истовременим дубоким класним раслојавањем нашег друштва и квалитетно значајном историј-

ском улогом КПЈ у конкретизацији будућег револуционарног развоја не само радничке класе Југославије него и њених народа на путу ка социјалистичкој револуцији — ова грађа за младу југославенску историјску науку представља свакако посебно драгоцјен историографски прилог прикупљен и објављен у овом дјелу.

Већ на почетку истакнута замашности овог дјела с великим бројем објављених изворних докумената, њихов сериозан избор и објашњења уз поједине документе врло су драгоцјено свједочанство о тешким, суровим условима под којима су се развијале млада радничка класа Војводине и поједине организације КПЈ. Ако се има у виду историјска истина да је управо период 1918. до 1929. године — период непрекидне борбе КПЈ — с логичним падовима и успонима против — реакционарног буржоаског режима и монархистичко-политичког државног апарата краљевине СХС који је примјењивао драконске мјере „обзанома“ и „законом о заштити државе“ итд. да би развио и ликвидирао организације КПЈ, — ова изворна грађа управо са многим и новим садржајима уноси сасвим нове елементе у многе још неистражене историјске чињенице. Другим ријечима, овом грађом распон нашег интересовања и истраживачког рада постаје много ширји, комплетнији, садржајно потпунији и квалитетнији. Самим тиме овом грађом историја југословенског радничког покрета и историја КПЈ добијају и суштински много шире подручје истраживачког рада.

Ако се има у виду да је у овом дјелу објављена грађа о развоју радничког покрета у Војводини и у овом облику први пута публикована, да је аутор овог дјела уложио огроман радни напор на хронолошкој систематизацији грађе, да су уз изворне документе дати сви подаци потребни за брзо сналажење у њиховом кориштењу и истовремено упозорење на допун-

ске изворе, многобројне историјске чињенице или како то аутор у предговору истиче: да ће у овим изворним фондovima историографија наћи изворе за врло разгранати спектар проблема, чињеница за праћење историјских токова специфичних за Војводину, ово дјело без сумње не само да је дало одговор на низ до данас непознатих података из наше прошлости него исто тако и допринос пионирској улози радничког покрета и КПЈ на подручју Војводине са свим њеним специфичностима. Значај овог дјела произлази и из чињенице специфичних конституација унутрашњих, међунационалних политичких, економских и међународних односа у историји радничког покрета и КПЈ у периоду 1918—1929. године који управо на овом подручју захтевају врло пажљиву и дубоку научну анализу.

Ова праћа је такођер свједочанство о томе како су и историја развојног пута радничког покрета и КПЈ на подручју Војводине, као и остале историјске чињенице, не само локалног већ и опћејугослаvensког третмана, у овом дјелу дало одговор на низ историјских истина помоћу којих је млада радничка класа овог подручја хтјела својим дјелом и својим развојем — укључена у опће југословенске оквири — ослободити се не само мрачних оквири наслијеђене прошлости, шовинистичких, националистичких, великобуржоаских и монархистичких махинација и бруталности и укључити се организационо, политички и идеолошки у југословенски и интернационални раднички покрет.

Слиједећи дакле мисао његовог аутора, да је у дјелу објављена и одобрана управо она праћа која се „односи, углавном, на историјске догађаје, појаве, процесе и личности

са подручја Војводине, делимично и документи општејугослаvensког карактера повезани са историјским чињеницама и збивањима у Војводини.“ (стр.7), ово дјело ће несумњиво великом кругу нашег научног кадра помоћи не само да схвати дубоко јединство и циљеве којима је била прожета радничка класа и на овом подручју, него ће му истовремено отворити ново поље истраживачког рада посебно у оним садржајима ових извора који су улирали прве путеве на организационо, политичком и идеолошком плану развоја радничке класе Војводине.

У дјелу објављени документи штампани су у цјелини, а изузетак чине неке скупине докумената из 1922. године, јер се само дјелимично односе на историју радничког покрета и КПЈ. Другим ријечима: документи односно извјештаји полицијских органа с раду објављенајне службе итд., али и испуштени дијелови текста из оригинала означени су код сваког таквог документа. Овдје је вриједно истакнути и то да је аутор упозорио да су текстови докумената објављени у њиховом оригиналу, „а исправљене су само очигледно техничке омашке“.

Према краткој уводној напомени уређивачког одбора с овом књигом „праће“ Историјски архив АП Војводине почиње нову серију у настојању и имајући у виду „да је раднички покрет део једне целине, — националне и интернационалне, — дијалектички повезане стварним међусобним везама“.

На крају дјела дат је кратак садржај на руском, енглеском, француском и њемачком језику, затим регистар личних и географских имена и, на крају, кратак садржај сваког појединог документа.

Павле Фрањковић